

Հնարավոր է արդյոք, որ Թուրքիան ճանաչի Հայոց ցեղասպանությունը

Յարգելի ներկաներ,

Ուրախ եմ որ դարձեալ Հայաստան եմ, այս անգամ արդէն որպէս պատգամաւոր: Իմ նիւթս ցեղասպանութեան եւ Թուրքիոյ վերջին զարգացումներուն մասին է: Պիտի ջանամ ձեզի բացատրել մեր այսօրուան վիճակը, թուրքիացի հայու մը տեսանկիւնէն:

Կառավարող կուսակցութեան՝ ԱԲՓ-ի առաջին տարիներուն, 2002-էն վերջ, Թուրքիա Եւրոմիութեան թեկնածու երկիր դարձաւ եւ ժողովրդավարութեան համար բազմաթիւ քայլեր առնուեցան: Օրակարգի եկան հարցեր, օրինակ Հայկական եւ Քրտական հարցերը, որոնք 90 տարի լռութեան դատապարտուած էին: Սակայն յաջորդ տարիներուն Էրտողան հեռացաւ լուծման ճամբայէն, ժողովրդավարական մտածումներէն, քանի որ թողեց իր ժողովրդավար ընկերները եւ դաշինք կազմեց ազգայնական ուժերու հետ: Երբ կառավարութիւնը կը հեռանայ լուծումէն, կը սկսի գուլումը: Ժողովուրդին մէջ սաստկացաւ հակամարտութիւնը եւ կառավարութեան պատասխանը եղաւ բռնութիւնը:

Գիտէք որ Թուրքիոյ մէջ սահմանադրական փոփոխութիւն մը կատարուեցաւ: Թուրքիա անցաւ նախագահական դրութեան մը, ուր միայն մէկ մարդ լռեցուց մամուլը, խորհրդարանը եւ դատական մարմինները: Նախագահական դրութիւն մը, որ հիմնուած է մէկ կրօնքի եւ մէկ ինքնութեան վրայ միայն...

Ես այս մասին խօսեցայ խորհրդարանին մէջ: Ըսի, որ մեծ սխալ մը կը կատարուի: Ըսին, որ նոր սահմանադրութիւնը պիտի ըլլայ թուրքին սահմանադրութիւնը: Ես դէմ խօսեցայ: 104 տարի առաջ ալ երկու մարդ նոյն բանը ըրած էր: Թալաթ ու Էնվեր փաշաները: Անոնք թուրքին սահմանադրութիւնը հիմնեցին: Ապտիւլհամիտի մութ տարիներէն վերջ, 1908-էն 1912 մասամբ ազատութեան մթնոլորտ կար, բայց երկու մարդ ուժը իրենց ձեռքն առին յեղաշրջումով եւ ստեղծեցին թուրքին սահմանադրութիւնը: Անոնք, որոնք դէմ էին, ունեցան երկու տարբերակ՝ լռել կամ պայքարիլ:

Սկսաւ հայոց ցեղասպանութիւնը եւ 10 տարուան մէջ 4 ժողովուրդ բնաջնջուեցաւ՝ հայերը, յոյները, ասորիներն ու հրեաները: Ըսի, որ եթէ նորէն թուրքին սահմանադրութիւնը հաստատուի՝ կրկին կրնանք ապրիլ նոյն աղէտը, նոյնիսկ այսօր կ'ապրինք:

Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը ստեղծուեցաւ առանց առերեսուելու Հայոց ցեղասպանութեան հետ: Պետութիւնը, որ հաշիւ չէ տուած նման ոճիւրի մը համար, 100 տարիէ ի վեր կը շարունակէ ոճիւր գործել:

Այն հայերը, որոնք մնացին Թուրքիոյ մէջ, երեք սերունդ շարունակ լուրջեան դատապարտուեցան: 1990-ականներուն, երբ քրտերը սկսան իրենց պահանջներուն մասին խօսիլ, Հրանդ Տինքի առաջնորդութեամբ, մենք ալ սկսանք խօսիլ թէ՛ անցեալի եւ թէ՛ մեր պահանջներուն ու խնդիրներուն մասին: Թուրքիոյ հայերս Քրտական հարցի լուծման տարիներուն աւելի շատ արտայայտուելու առիթն ունեցանք:

Օրինակ մեր կուսակցութիւնը՝ ՀՏՓ-ն հիմնադրեցինք տարբեր ինքնութիւններ ունեցող եւ հաւասարութեան, ժողովրդավարութեան ու արդարութեան հաւատացող ընկեր եւ ընկերուհիներու հետ: Կը հաւատանք, որ կարելի է ապրիլ միասնաբար: Խաղաղութիւն կը պահանջենք:

ՀՏՓ կը ճանչնայ Հայոց ցեղասպանութիւնը, որ նշուած է իր ծրագիրին մէջ: ՀՏՓ գիտէ, որ առանց առերեսուելու ցեղասպանութեան հետ Թուրքիա ո՛չ Քրտական հարցը կրնայ լուծել, ոչ ալ կրնայ ժողովրդավարութիւն հաստատել:

Ուրեմն քրտերը սկսան հաւասարութիւն պահանջել, հայերն ալ սկսան խօսիլ ցեղասպանութեան եւ իրենց հարցերուն մասին:

1920-էն ետք, 2009-ին ցեղասպանութեան առաջին յիշատակումը կատարեցինք Իսթանպուլի կեդրոնին: Եւ շարունակեցինք մինչեւ այս տարի: Կրնայինք գործածել ցեղասպանութիւն բառը եւ ամէն մարդ սկսաւ սորվիլ, թէ մեծ եղեոն մը պատահած է 1915-ին: Հիմա դժբախտաբար վերադարձանք շրջանի մը, երբ խորհրդարանին մէջ ցեղասպանութիւն բառին գործածութիւնը յանցանք կը նկատուի:

Այդ ժամանակ, երբ ժողովրդավարութեան քայլեր կ'առնուէր եւ Քրտական հարցի լուծման մօտ էինք, սփիւռքին, իմ բարեկամներուս, մարդոց ըսի, որ պատասխանատուութիւն առնեն: Գարուն մըն էր այդ ժամանակ... Կոչ ըրի, որպէսզի հաշուի առնեն այդ գարունը: Ոմանք պատրաստ էին, ոմանք՝ ոչ: Անշուշտ, կային թապուներ եւ հասկնալի էր...

Դժբախտաբար չկրցանք հասնիլ այդ գարնան շարունակութեան: Էրտողան նախընտրեց սթաթիսթօն եւ հիմա կ'ապրինք մութ ձմեռ մը: Ինչպէս 102 տարի առաջ, ցեղասպանութեան շրջանին, արեւմուտքը գոցած էր իր աչքերը, հիմա ալ իր աչքերը կը գոցէ մարդկային իրաւունքներու խախտումներուն առջեւ, քանի որ Էրտողան յատկապէս կը գործածէ փախստականներու քարտը:

Կ'ուզեմ այդ գարնան օրերուն մեր ապրածներուն մասին բաներ մը ըսել: Գիտեք, 2008-ին վերանորոգած էինք Տիգրանակերտ-Տիյարպաքըրի Ս. Կիրակոս եկեղեցին: Տիյարպաքըր շատ տառապած է 1980-ի զինուորական յեղաշրջումէն ետք: Կ'ըսէին, թէ իրենք ալ մասնակցած են կամ իրենց աչքերը փակած են, երբ հայեր կը սպաննուէին: Հիմա կ'ըսեն, թէ կարգը եկած է իրենց: Այս պատճառով Տիյարպաքըր աւելի պատրաստ էր ըլլալու քաղաք մը, որ կը ճանչնայ ցեղասպանութիւնը եւ կ'ընդունի տարբեր ինքնութիւններու համակեցութիւնը: Տիյարպաքըրի այդ

ժամանակուան քաղաքապետ Օսման Պայտեմիր, որ հիմա պատգամաւոր է, 3 տարի օգնեց եկեղեցւոյ նորոգումին: Շատ երջանիկ էինք, երբ 2011-ին եկեղեցին բացուեցաւ: Դժբախտաբար, անցեալ տարի պետութեան բռնութեան եւ հակամարտութիւններու պատճառով Ս. Կիրակոս եկեղեցին բաւական վնասուեցաւ եւ այդ թաղամասը անապատի վերածուեցաւ:

Այդ գարնան օրերուն մենք՝ ժողովրդավարներս, մօտաւորապէս 10 տարի խաղաղութիւնը, ցեղասպանութեան հետ առերեսումը, ժողովուրդներու հաւասարութիւնը քայլ առ քայլ հիմնեցինք, բայց ժողովրդավարութեան պայքարը դժուար պայքար մըն է: Վերջին երկու տարուան ընթացքին տեսանք, որ ազգայնականութիւնը աւելի դիրին է եւ դժբախտաբար Էրտողան այդ դիրին ճամբան ընտրեց:

Հիմա արեւմտահայութեան, մեր մշակոյթի ամենակարեւոր կեդրոններէն մէկն է Պոլիսը: Մանաւանդ Հալեպի հայերուն ապրածներէն ետք Պոլիսը կարելի է պահել որպէս արեւմտահայ մշակոյթի կեդրոն մը: Բայց ջանք պէտք է թափենք: Պատմական Հայաստանի համար պէտք է աւելի լայն տեսակէտ մը ունենանք թէ՛ Թուրքիոյ հայերս, թէ՛ Հայաստանի եւ թէ՛ Սփիւռքի...

Ունինք վերք մը որ դեռ բուժուած չէ: Եւ գիտենք որ այդ վերքը միայն այդ երկրին մէջ կը լաւանայ՝ Թուրքիոյ մէջ: Եւ միայն ժողովրդավար Թուրքիան կը ճանչնայ ցեղասպանութիւնը: Ժողովրդավար Թուրքիա մը միայն իր սահմանները կը բանայ Հայաստանի հետ:

Եթէ Թուրքիա ժողովրդավար չդառնայ՝ կրնանք տասնամեակներ շարունակ սպասել: Իրաւունք ունինք նոր սերունդին փոխանցնելու այս հարցը: Ո՛չ, իրաւունք չունինք:

Մենք լաւ գիտենք մեր պատմութիւնը: Եւ չորս սերունդէ ի վեր կը պայքարինք, որպէսզի արդար լուծում մը ունենայ մեր մեծ մայրերուն եւ մեծ հայրերուն ապրած անարդարութիւնը:

Թուրքիա նորէն մութ շրջանի մը մէջ է եւ մենք շատ լաւ գիտենք, որ այս մտայնութիւնը ոճիր կը գործէ:

102 տարի առաջ մեծ ոճիր մը կատարուեցաւ: Եւ այդ ոճիրը դեռ կը շարունակուի, որովհետեւ իւրաքանչիւր ոճիր երբ անպատիժ մնայ՝ նոր ոճիրներու պատճառ կը դառնայ:

Շնորհակալութիւն...

Թուրքիոյ ազգային ժողովի պատգամաւոր
Կարօ Փայլան